

Afslutning

Af Louise Mønster, Hans Kristian S. Rustad, Michael Kallesøe Schmidt

Denne bog tager afsæt i en iagttagelse af, at digtoplæsning er blevet en stadig mere almindelig måde at møde poesi på, men også at der mangler undersøgelser af digtoplæsningens forskellige former og er behov for teoretisk-metodisk nytænkning i forsøget på at forstå fænomenet i dets komplekse socioæstetiske kontekst. Med andre ord er der brug for en forskning, som følger poesien hele vejen ud i det begivenhedskulturelle felt, som den i stigende grad har befundet sig i de sidste årtier. Med »hele vejen« sigter vi til, at man ikke kun interesserer sig for, hvor og inden for hvilke rammer en digtoplæsning foregår, og hvad der kendetegner den, men også for hvordan en digtoplæsning konstitueres i et dialektisk forhold mellem forfatter, tekst og publikum, samt spørger til dens betydning for de involverede parter.

En af vores centrale ambitioner har således været at undersøge digtoplæsninger, der finder sted ved forskellige slags arrangementer og på forskellige steder både fysisk og digitalt, for herigennem at tilvejebringe et bredspektret billede af denne af poesiens aktualiseringsmåder. En anden intention har været at udvide en æstetisk erkendelsesinteresse med en interesse for en række af de sociale og kulturelle aspekter, som bringes i spil, når poesien forlader bogens sider og udfolder sig til begivenheder og på medieplatforme. Det er også derfor, vi taler om et socioæstetisk perspektiv på digtoplæsning, idet vi argumenterer for, at man som litterat ikke kun benytter sig af sin egen analytiske og æstetiske sensibilitet, men ligeledes inddrager arrangører, optrædende forfattere og publikum i sine undersøgelser.

Denne udvidelse af forskningens interessefelt kan ses i forlængelse af de ændringer, der er foregået inden for studiet af lyrik siden midten af det 20. århundrede. Her tegner der sig et billede af, at forskningen i lang tid næsten udelukkende beskæftigede sig med den trykte poesi, ligesom både nykritikken og dekonstruktionen foretrak at behandle digtet som en autonom størrelse og anlagde en nærlæsningsstrategi. Da poesien i stigende grad gjorde opmærksom på sine oplæste former, begyndte en forfatter og litterat som Charles Bernstein imidlertid også at tale for at studere digtets orale

versioner og transformere nærlæsning til nærlytning. Her blev spørgsmålet om stemmen og digtets lydige dimensioner accentueret. Siden fandt performanceteorien vej til analysen af digtoplæsningen og gav øget opmærksomhed til forfatterrollen samt kroppens og rummets betydning, hvilket fremhæves af blandt andre Peter Middleton og Fredrik Nyberg. Hos Julia Novak førte det desuden til udviklingen af en mangefacetteret metode til analyse af digtoplæsningens komplekse situation, som foruden at beskæftige sig med audioteksten også inddrager begivenhedens karakter, rummet, digterperformancen, den kropslige kommunikation, forholdet mellem den faktiske og den fiktive talesituation samt publikum og andre deltagende.

I vores undersøgelse har vi bygget videre på og suppleret disse analytiske tilgange, idet vi har haft en særlig interesse for de muligheder for dannelse af fællesskaber, som knytter sig til digtoplæsningens aktualisering på såvel forskellige fysiske som forskellige digitale steder. I den forbindelse har vi anvendt divergerende læsestrategier og kombineret nærlytning af digtoplæsninger med det, Sharon Marcus og Stephen Best har kaldt overfladelæsning. Vi har med andre ord udviklet en tilgang til digtoplæsning, som ud over at fokusere på det oplæste digt også interesserer sig for, hvordan digtoplæsningen er situeret stedligt og institutionelt, og hvordan værkets realisering indgår i et dialektisk forhold mellem forfatter og publikum.

På et overordnet plan betegner bogens projekt hermed en bevægelse i nyere lyrikforskning fra en mere snæver orientering mod værket til en udvidet interesse, som inkluderer dets kontekst og brug. I forlængelse af Bruno Latour kan man sige, at vi er gået til digtoplæsning som et anliggende. Det vil sige som et fænomen, der skal ses i nær sammenhæng med de faktiske omstændigheder, hvorunder det realiseres, og i relation til dets producenter og konsumenter. For at gribe det større felt, som digtoplæsningen udfolder sig inden for, har vi kombineret analyse med oplysninger fra spørgeskemaer og interviews med arrangører, optrædende forfattere og publikum. Vi har med andre ord overskredet det tekstanalytiske udgangspunkt og bevæget os ind på det sociologiske område, og som sådan er det også oplagt at betragte denne bog som et eksempel på den fornyede litteratursociologiske interesse, som finder sted i disse år.

I den forbindelse er det dog vigtigt at understrege, at vores metoder og resultater ikke er kvantitative, men kvalitative. Det gælder såvel analyserne af digtoplæsningerne som vores interviews. Heller ikke de uddelte spørgeskemaer har et omfang, der lægger op til et kvantitativt resultat med bredere relevans. Derimod kan de betragtes som stikprøver, der giver et indblik i nogle enkeltstående begivenheder og understøtter eller korrigerer vores øvrige observationer og analyser. Tilsvarende fordrer vi heller ikke objektivitet, hvad angår vores egen relation til det analyserede materiale. Når man beskæftiger sig med et fænomen som digtoplæsning, bliver man selv en aktør i de begivenheder, der finder sted, og man afficeres af de stemninger, der opstår. Imidlertid er det forhold, at der kommer en vis grad af selverfaring og subjektivitet ind i billedet, ikke det samme som at fralægge sig sin kritisk-analytiske sans og refleksive eftertænsksomhed. Vi mener, at vi i denne bog har fundet en balance, hvor vi tilgodeser såvel de videnskabelige som de oplevelsesmæssige aspekter af digtoplæsning.

For at favne et større udsnit af digtoplæsningens forskellige former har vi undersøgt tre steder i den skandinaviske litterære begivenhedskultur og fire fora for digtoplæsning på internettet. Disse nedslagspunkter kan selvsagt ikke gøre krav på at kortlægge hele feltet, men de repræsenterer alligevel et forholdsvis bredt spektrum af digtoplæsningens steder og former. Igennem bogens kapitler er vi således kommet vidt omkring i det skandinaviske miljø for digtoplæsning, og i det følgende vil vi sammenfatte bogens overordnede resultater, ligesom vi afslutningsvis vil spørge til, hvilke forskningsspørgsmål det i fremtiden kunne være interessant at arbejde videre med og forsøge at besvare.

Digtoplæsningernes institutionelle og organisatoriske rammer

Digtoplæsninger finder ikke sted i et vakuum; de er altid kontekstuellet forankrede, og denne forankring er af stor betydning såvel for karakteren og oplevelsen af den fremførte poesi som for de muligheder for dannelse

af fællesskaber, der knytter sig til oplæsningerne. Derfor har det i denne bog været vigtigt at se på rammebetingelserne for de udvalgte poetiske mødesteder og begivenhedsformer.

Nordisk poesifestival er det af vores analyseeksempler, der har de stærkeste institutionelle rammer. Festivalen er en årligt tilbagevendende begivenhed, der foregår over fire dage og inkluderer et mangefold af arrangementer med relation til poesi. Den er på alle måder velorganiseret og professionaliseret, og den har en daglig leder i en halvtidsstilling, et eget fagråd, en styregruppe og mange samarbejdspartnere. Det stærke økonomiske fundament gør også, at festivalen kan tilbyde honorar, overnatning og forplejning til de inviterede digtere, der alle tilhører den nordiske poesiscenes velrenommerede segment. Ofte drejer det sig endda om meget anerkendte forfattere med mange publikationer og veletablerede forlag bag sig. Festivalens program fastlægges i god tid, og der gøres reklame for det via forskellige kanaler, så det kan nå vidt ud og tiltrække et betalende publikum.

Mere ydmyge fremstår forholdene omkring de to poesiklubber på Løve's i Aarhus. De har ganske vist eksisteret længe nok til at kunne kaldes veletablerede poesimiljøer, men de hører snarere til i undergrunden og repræsenterer som sådan et alternativ til en højprofileret og mere eksklusiv begivenhed som Nordisk poesifestival. Poesiklubbernes økonomiske fundament og øvrige rammebetingelser er da også anderledes nedtonede, hvilket blandt andet viser sig ved, at værterne og de optrædende digtere er ulønnede. I modsætning til de veletablerede forfattere, der optræder til poesifestivalen, er de forfattere, der samles i regi af Y Aarhus Poetry Club og Åben Poetisk Scene, ikke kendte i den bredere litterære offentlighed. Desuden er der en del, der primært skriver til skrivebordsskuffen eller er nye inden for feltet og kommer, fordi det er et trykt sted at afprøve sit stof. Arrangementerne løber af stablen henholdsvis en og to gange om måneden, der opkræves ikke entré, og hvis man har lyst til at komme på aftenens liste over optrædende, er det ganske simpelt: Man skal blot henvende sig til værterne.

Også de månedlige poetry slam-events, som afholdes af arrangørduoen Slamfrø i Aalborg, er i udstrakt grad drevet af ulønnede ildsjæle.

Ligesom på Løve's er der som regel fri entré, de optrædende modtager kun undtagelsesvis honorar, og værterne såvel som næsten alt personale i Studenterhuset arbejder frivilligt. Ligeledes her spænder feltet af optrædende vidt, og man møder både øvede og nybegyndere i denne specifikke form for poesi. Arrangementerne er åbne for, at enhver kan prøve kræfter med poetry slam, men det kræver forhåndstilmelding via Slamfrøs Facebook-side, hvorefter værterne lægger et program forud for afholdelsen af et slam.

De forskelle i institutionelle, organisatoriske og økonomiske rammebetingelser, som vi kan iagttage i forbindelse med vores fysisk situerede fora for digtoplæsning, går igen i de undersøgte digitale oplæsningssteder. Også her er der stor variation i, hvor åbne eller lukkede, professionelt udformede, velorganiserede og institutionaliserede de respektive fora er. På dette punkt viser der sig en overordnet forskel mellem på den ene side webbaserede medieplatforme som Lyrikporten og Podpoesi og på den anden side sociale medieplatforme som Coronadigte – Karantænetanker og Det Lilla Rums Digtfix. De webbaserede platforme fremstår professionelle, formidler institutionelt veletablerede digtere og har et mere varigt format. Eksempelvis er det tydeligt, at det har krævet et godt økonomisk fundament at få en så professionel oplæsningsportal som Lyrikporten op at stå. Projektet er da også støttet af Det Danske Filminstitut og Undervisningsministeriets udlodningsmidler, ligesom poesifilmene er instrueret af Jørgen Leth og blevet til i et samarbejde mellem Gyldendal og dk4. Anderledes interimistisk, amatør-mæssigt og undergrundsagtigt er et initiativ som Coronadigte – Karantænetanker. Her har vi at gøre med en åben Facebook-side, som er opstået med udgangspunkt i en specifik historisk situation, og som i høj grad fungerer som en kanal for øjeblikkets poesi.

Digtoplæsningens steder – fysisk og digitalt

I nær sammenhæng med de institutionelle og organisatoriske rammer står de forskellige typer af steder, hvor digtoplæsningerne foregår. Her ser

man selvsagt en forskel mellem de fysiske og de digitale oplæsningssteder, men også inden for disse kategorier hver især spiller de spatiale forhold en central rolle såvel for relationen mellem optrædende og publikum som for den stemning og de oplevelser af fællesskab, der lægges op til.

Betragter vi Nordisk poesifestival, så foregår mange af festivalens begivenheder i Hamar Teater, der er en gammel bygning i byens centrum. Her er der ikke tvivl om, at de fysiske omgivelser er med til at understrege digtoplæsningens karakter af en etableret begivenhed. De fine omgivelser stemmer ikke kun overens med den organisatoriske professionalisme og de hyrede digteres status, men også med, at der er professionelle lyd- og lysteknikere til arrangementerne. Flere af festivalens programpunkter er i de senere år flyttet fra teatrets hovedsal til en mindre sal, men der er stadig en tydeligt markeret scene, som udmåler en fysisk distance mellem de optrædende og tilskuerne på stolerækkerne.

Anderledes forholder det sig med Løve's, der foruden at fungere som en almindelig café og en boghandel også danner mødested for litteratur- og poesiinteresserede. En café er med Ray Oldenburgs begreb en form for tredje sted – et vigtigt socialt forum, der ligeledes historisk har tilbudt åbne og uformelle rammer for samtaler og diskussioner mellem mennesker på tværs af sociale og andre grupperinger. Det flugter godt med de afholdte arrangementer, der løber af stablen i caféens hovedrum, hvor folk sidder tæt omkring små, ofte vakkelvorne borde og stole. Både arrangører og deltagende oplever et godt match mellem arrangementernes uformelle stemning og caféens rum. Der er ikke nogen egentlig scene, men blot en lille ryddet plads langs en af reolerne, hvor der er opstillet en mikrofon. Afstanden mellem oplæsende og publikum er således minimal, og det er karakteristisk, at mange af de fremmødte skiftes til at agere optrædende og publikum for hinanden.

De stedlige rammer for poetry slam-arrangementerne relaterer sig til endnu en form for scene. De foregår nemlig i Studenterhusets koncertsal, og i modsætning til teatrets højkulturelle aura og caféens hyggelige og hverdagslige atmosfære lægger den mørke koncertsal sammen med arrangementernes afholdelsestidspunkt op til mere feststemning og

højroastede og energiske shows. Afstanden mellem scenen og gulvet er forholdsvis stor, og rollefordelingen mellem optrædende og publikum er lige så tydelig som ved en rockkoncert. Dog gælder det for den særlige konkurrencebaserede form for digtperformance, som poetry slam er, at der i udpræget grad lægges op til interaktion mellem de tilstedeværende. Ja det er ligefrem påkrævet, at publikum via tilråb og point skal give deres mening om de fremførte slams til kende, hvilket yderligere fremhæver arrangementernes showkarakter.

Over for disse fysisk situerede digtoplæsningssteder står vores digitale fora i form af henholdsvis webbaserede medieplatforme og sociale medieplatforme. Organiseringen af digtoplæsningerne på Lyrikporten og Podpoesi peger på, at de webbaserede platforme ikke blot fungerer som oplæsningssteder, men også som arkiver for digtoplæsninger, der kan besøges på tværs af tid og sted. Dette er ikke i samme grad tilfældet for de sociale medieplatforme Coronadigte – Karantænetanker og Digtfix, hvor oplæsningerne er organiseret efter platformenes spatiotemporale logik, og de senest publicerede oplæsninger dukker op øverst i feedet. Denne temporale og erfaringsmæssige forskel bevirker, at digtoplæsningerne får en anden status og funktion, og med den aktuelle intensivning af netværksorganiserede medier kan vi da også – med Wolfgang Ernsts udtryk – iagttage en forandring fra arkiv til anarkiv. Der er sket en forskydning fra tekniske medier, som støtter op under langvarig lagring af information, til tekniske medier, som er orienteret mod dynamiske processer, og hvis information tjener et kortsigtet formål.

Digtoplæsningens former

Den mediale forskel i webbaserede medieplatforme og sociale medieplatformes temporalitet ses ligeledes i de analyserede digtoplæsninger. Som arkiver forbinder Lyrikporten og Podpoesi sig med varighed. De fleste digtere, der læser op disse steder, er kanoniserede eller i færd med at blive det, ligesom majoriteten af forfatterne læser på måder, der

konvergerer med den tekstcentrerede digtoplæsning. Lyrikportens hvide rum understreger desuden oplæsningernes tidløshed og understøtter oplæsningernes tilgængelighed for brugere på tværs af generationer. Tilsvarende er rammerne for digtoplæsningerne i regi af Podpoesi meget enkle. Dette netsted peger i sin rendyrkning af lyd og digterens stemme på en remediering og imitation af digtoplæsning på fx grammofoon, radio eller CD, mens forskellen fra disse »ældre« medier ligger i, at Podpoesi indeholder fotografier og kontekstualiserende information om hjemmesiden og digterne. Med N. Katherine Hayles' begreber kan man fremhæve, at Podpoesi viser, at de digitale oplæsningssteder kan såvel imitere en analog praksis som tilbyde en intensivering af egenskaber, der er specifikke for digitale medier og digital litteratur.

De sociale medieplatformes digtoplæsninger er derimod præget af en kortsigtet temporalitet. Det har dels at gøre med, at de undersøgte steder, Coronadigte – Karantænetanker og Digtfix, er blevet til under coronapandemien, dels handler det om, at arkivfunktionen er erstattet af »real time or immediate storage processing« og »fast feedback« (Ernst, 2010, s. 67). Digtoplæsningen optræder i de sociale medieplatformes feed, hvor der opstår en fornemmelse af, at de finder sted, mere eller mindre samtidig med at man ser og lytter til dem. Endvidere fremviser digtoplæsningerne også en sådan umiddelbarhed i deres stil, hvor mange af optagelserne er foretaget af digterne selv i deres hjem. De er med andre ord mere farvet af tidens her og nu end de arkiverede optagelser af digtoplæsninger på Lyrikporten og Podpoesi.

En tilsvarende dobbelthed mellem på den ene side mere professionelle og traditionelle former for digtoplæsning og på den anden side mindre rutinerede og alternative former fandt vi også i forbindelse med vores fysisk situerede undersøgelsessteder. Men samtidig viste det sig, at en sådan skelnen langt fra altid er så enkel og stabil, som man måske skulle tro. I kraft af poesifestivalens veletablerede rammer kunne man forvente at møde en overvægt af traditionelle digtoplæsninger i form af tekstcentrerede og forholdsvis homogene oplæsninger, hvor digtere læser op fra deres publicerede værker. Det var da også tilfældet, men

oplæsningsarrangementerne bød ligeledes på nye former og genrer, hvilket peger på, at konventionelle typologier som Peter Middletons vedrørende forholdet mellem institutionelle rammer og digtoplæsninger er under forandring. Det er oplagt, at festivalen for at være på højde med tiden og appellere til et bredere publikum må sammensætte et flersidet program, som byder på variation i blandt andet genrer, tematik, alder, køn og former for digtoplæsning. Som et modspil til den traditionelle digtoplæsning så vi Olivia Bergdahls performance, der havde associationer til poetry slam, ligesom vi i tilfældet med Johannes Heldén og Ottar Ormstad mødte blandinger af en digital og en stedbunden digtoplæsning.

Variationer som disse er naturligvis afhængige af, hvilke digtere man indbyder til et givent arrangement, og hvilke former for poesi de vælger at optræde med. Derfor er det også sandsynligt, at Nordisk poesifestival, der primært orienterer sig mod digtere, som er »kvalitetssikrede« af festivalens faglige råd, fortsat vil have en overvægt af traditionelle digtoplæsninger. Anderledes forholder det sig med poesiklubberne på Løve's og med Slamfrøs arrangementer på Studenterhuset, der i mangt og meget definerer sig som alternativer til den etablerede poesiscene. Mens poesifestivalen selv styrer, hvilke forfattere de inviterer indenfor, og derfor har rig mulighed for at planlægge, hvad publikum skal præsenteres for, er de andre steders programmer åbne for indslag af mange forskellige digtere og af meget forskellig slags. Det er en central intention for såvel poesiklubberne på Løve's som Studenterhusets slamscene, at der skal være plads til alle, omend denne bestræbelse kan udfordres, fx når publikum og optrædende hos Slamfrø tenderer mod at udgrænse kontroversielle slammere ved simpelthen at stemme dem ud af konkurrencen.

I vores undersøgelse af Y Aarhus Poetry Club og Åben Poetisk Scene blev det tydeligt, at arrangementerne tiltrækker mange forskellige mennesker med interesse for poesi. Det drejer sig om både ældre og yngre mennesker, om mennesker med forskellige sociale og kulturelle baggrunde og om nogle, der har udgivet flere bøger, og andre, der primært skriver til skrivebordsskuffen eller kommer, fordi det er et godt sted at debutere.

Diversiteten er således et kendetegn ved arrangementerne, og værterne forsøger aktivt at inkludere nye deltagere og opfordrer dem til at optræde. Mens nogle af de optrædende kommer forholdsvis fast til arrangementerne, kommer andre i perioder eller med lidt længere mellemrum, ligesom der løbende dukker nye ansigter op. Man kan nok tale om, at der er en række gengangere og en kerne af en slags, men den er hverken fasttømret eller lukket. Også hvad angår det arrangement i regi af Åben Poetisk Scene, som vi primært har fokuseret på i bogen, var spændet vidt, og det poetiske materiale meget forskelligt både tematisk, stilistisk og fremførelsesmæssigt. Det drejede sig mest om oplæsninger af egne digte, men oversættelser og medbragte tekster af andre kom ligeledes i spil, og der blev læst op fra såvel publicerede værker som notesbøger, løssark, iPhones og en papirrulle. Endvidere var der en, hvis indslag nærmeste sig a cappella-rap.

Helt så bredt et spektrum af digtoplæsninger mødte vi ikke på Studenterhuset, hvilket til dels kan forklares ved det basale faktum, at formatet poetry slam har et stramt regelsæt, som blandt andet dikterer, at et slam højst må vare 3 minutter og 10 sekunder. Inden for denne konkurrenceramme er visse poetiske virkemidler desuden mere effektive end andre og derfor også mere udbredte. Hertil kommer, at poetry slams godt 20-årige historie i Danmark – hvori Slamfrø har taget del i mere end de ti – har etableret en tradition og nogle normer, der præger udfoldelserne på scenen i en apolitisk og underholdningsbetonet retning. Stavelsesrim, ekspressiv stemmebrug, personlige narrativer og en udtalt brug af humor hører til blandt de kendetegn, der både kobler det danske poetry slam-miljø til det amerikanske og opridser nogle væsentlige forskelle. Tendensen til at reducere kontroversielle elementer modarbejdes dog også i kuraterede slams, som da Operahuset i København i oktober 2020 inviterede til gratis konkurrencefri slamaften med psykisk sårbarhed og psykisk sygdom som tema. På den vis kan slampoesi også præsenteres uden for rammerne af poetry slam og derved modvirke de homogeniserende tendenser, der synes at følge med publikumsdomstolen i den danske poetry slam-tradition.

På trods af de nævnte fællespræg var der i Studenterhuset en stor variation i de måder, som slammerne valgte at udfylde rammerne på, og

herunder i karakteren af den poesi, de optrådte med. Mens nogle performere anlagde en kontrolleret minimalistisk stil, der mindede om den tekstcentrerede digtoplæsning, var der andre, som optrådte på måder, der i højere grad mindede om standup. Tilsvarende var spektret for de forskellige slams' stillejer særdeles vidtspændende og inkluderede alt fra højstemt patos over politisk indignation til plat komik. Ligesom i tilfældet med poesiklubberne på Løve's er miljøet omkring Slamfrø åbent for nye optrædende, samtidig med at man møder en del gengangere.

Digtoplæsning og fællesskaber

I den foregående sammenfatning af vores undersøgelsesgenstandes rammebetingelser, deres fysiske og digitale stedlige forankringer samt divergerende former for digtoplæsning har vi naturligt lagt op til det, der har dannet en rød tråd i denne bog, nemlig spørgsmålet om, hvilke slags fællesskaber der knytter sig til de forskellige poetiske mødesteder. Som tidligere nævnt er det vores grundantagelse, at mulighederne for dannelsen af fællesskaber nødvendigvis må forstås i nær sammenhæng med de øvrige forhold, der definerer digtoplæsning som et anliggende, og ligesom digtoplæsningerne er præget af de kontekster, de indgår i, er potentialet for fællesskabsdannelse det også – for ikke at sige, at digtoplæsningerne i sig selv kan have en karakter, der lægger mere eller mindre op til interaktion og herigennem kan styrke fornemmelsen af at være sammen om realiseringen af den poetiske begivenhed. Parallelt med anden scenekunst etablerer det fysiske nærvær mellem digter og publikum en autopoietisk feedback-sløjfe, som i tilfældet med poetry slam endda fordrer eksplicit interaktion, for at oplæsningen kan karakteriseres som vellykket.

Hvis vi først ser på vores tre fysiske situerede poesisteder, så har vi såvel inden for de respektive arrangementer som på tværs af dem været vidne til forskellige typer af fællesskaber. I den ene ende af spektret har vi oplevet, at digtoplæsningerne har givet mulighed for skabelsen af mere abstrakte fællesskaber, hvilket i Frederik Tygstrups udlægning primært

handler om, at publikum deler en stemning og oplever et fællesskab i og med selve den kunstneriske begivenhed, som finder sted. I den anden ende har vi erfaret, at poesiarrangementerne har spillet en fuldstændig afgørende rolle for nogle af de optrædende digtere og deres udvikling og selvforståelse som skrivende mennesker. Det blev særlig tydeligt i relation til Åben Poetisk Klub på Løve's, og som Arild Danielsen påpeger, er det da også ofte organiserede foreninger og klubber, hvor man er sammen om en planlagt kulturel virksomhed, der lægger op til fællesskaber med en større identitetsskabende værdi.

Samtidig med at det samme poetiske mødested meget vel kan give anledning til såvel flygtige og abstrakte fællesskaberfaringer som mere varige og nære oplevelser af fællesskab, har vi iagttaget en tendens til, at de mindre miljøer omkring Åben Poetisk Scene og Slamfrø, der har en hyppigere mødefrekvens og er afhængige af frivilligt initiativ, er dem, hvor relationerne mellem arrangører, optrædende og publikum er tættest. Uanset om det til Åben Poetisk Scene handler om, at man skiftes til at agere optrædende og publikum for hinanden, eller om det til poetry slam-arrangementerne drejer sig om, at publikum har en afgørende funktion i realiseringen af begivenheden, så oplever man begge steder en høj grad af interaktion mellem de fremmødte. Med Arild Danielsens begreb kan kernegrupperne til disse arrangementer siges at udgøre et associeret publikum, som i fællesskab producerer og distribuerer deres kunst. Således kan de enkelte slammers performances ses som en del af det samlede poetry slam-arrangement, der formidles live for alle i lokalet. Arrangørerne indgår ligeledes i denne gruppe, eftersom de er helt centrale aktører i det kollektiv – eller med Howard S. Becker den »art world« – som realiserer en poetry slam-begivenhed. Desuden beretter de interviewede arrangører og optrædende med tilknytning til poesiklubberne på Løve's eller Slamfrø på Studenterhuset, at miljøerne har avlet personlige venskaber og kunstneriske samarbejder.

Noget anderledes tegner billedet sig for Nordisk poesifestival, hvor der er et tydeligere skel mellem arrangørerne, de inviterede forfattere og publikum. En naturlig forklaring på dette er, at de deltagende kommer

mange forskellige steder fra, og således er de optrædende digtere heller ikke lokalt forankrede, men repræsenterer et bredt spektrum af forfattere fra de nordiske lande, som kortvarigt er på visit i Hamar. Endvidere synes fællesskabsaspektet at træde lidt mere i baggrunden for den æstetiske oplevelse, og med så mange prominente digtere på programmet er det da også kun oplagt, at de betalende publikummer har store forventninger til det kunstneriske indhold. Responsen fra en af de tilstedeværende peger desuden på, at det ikke er alle, der ønsker at tage del i det fællesskab, som opstår under en oplæsning. Tværtimod berettede en informant, at hun opfattede det som forstyrrende, når flere sukkede eller grinede på samme tid. Mens de deltagende på Løve's og Studenterhuset i høj grad synes motiveret af en kombination af kunstneriske og sociale årsager, er der i regi af Nordisk poesifestival tilhørere, som ikke er så tiltrukket af det sociokulturelle fællesskab, men kommer primært for poesiens skyld.

Når vi vender os mod vores digitale undersøgelsessteder, er det klart, at der via en skærm ikke kan dannes de samme slags fællesskaber, som når man befinder sig i samme fysiske rum, ligesom der heller ikke kan etableres en feedback-sløjfe mellem digter og publikum. Til gengæld kan der opstå en anden type feedback, blandt andet idet kommentarer til en oplæsning kan læses af digteren, hvilket kan påvirke senere oplæsninger. Desuden er der mulighed for anderledes former for interaktion og fællesskabsoplevelser. Hertil hører, at de digitale digtoplæsningers »on demand-kultur« kan give en illusion af synkront samvær mellem afsender og modtager, ligesom de kan muliggøre en oplevelse af nærhed og kontakt med en anden form for intimitet end det møde, livebegivenhederne foranstalter mellem digter og publikum. Det gælder eksempelvis på Lyrikporten, hvor kameraet i de digitalt filmede oplæsninger ofte kommer meget tæt på den optrædende, ligesom lyden af digterens stemme går tydeligt igennem både her og på Podpoesi og tilvejebringer en sanselig fornemmelse af, at digteren taler direkte til lytteren.

Mens Lyrikporten og Podpoesi har form af envejskommunikation, kan der på Facebook og Instagram etableres mere dynamiske fællesskaber omkring de digitalt medierede digtoplæsninger. De sociale

medieplatforme er kendetegnet ved en udstrakt grad af interaktion. På Facebook-siden Coronadigte – Karantænetanker har vi set, at administratorer og øvrige medlemmer leverer indhold, som kommenteres og deles flittigt. Det bevirker, at fællesskabet vedvarende bekræftes og fastholdes. Endvidere giver kommentar- og likefunktionerne mulighed for, at de mange bidragydere kan udtrykke en gensidig anerkendelse af hinandens oplæsninger, hvilket yderligere befæster fællesskabet. Imidlertid er det ikke altid, at denne invitation tages op, og hvad angår Det Lilla Rums Digtfix, så vi kun få eksempler på interaktion og fællesskab.

Ligesom for de fysiske digtoplæsningssteder gælder det for de digitale platforme, at de fungerer som mødesteder for en flæthed af samtidige fællesskabsformer, og som bruger af disse internetsider kan man også i større eller mindre grad opleve sig som del af et fællesskab. Det fremgår med al tydelighed, at der i miljøerne er et behov for og et ønske om at dyrke poesien i fællesskab. Såvel det rige liv, der finder sted i de fysiske miljøer, som de mange onlineinitiativer står som et uomtvisteligt vidnesbyrd om, at digte ikke kun er noget, man skriver og læser i ensomhed. Digte er i høj grad noget, man læser op, hører og oplever sammen med andre.

Ad nye veje

Når vi i fugleperspektiv betragter denne bogs erkendelser, tegner der sig således et billede af, at de fysiske og de digitale steder for digtoplæsning, der som Nordisk poesifestival, Lyrikporten og Podpoesi institutionelt, organisatorisk og økonomisk er de mest veletablerede, og hvis digtoplæsninger er professionelle og kvalitetssikrede, også er dem, hvor den kunstneriske oplevelse træder i forgrunden for det sociale – eller hvor det sociale i hvert fald spiller en lidt mindre betydningsfuld rolle, og fællesskabsformerne er af en flygtigere og mere abstrakt karakter. I modsætning hertil står poesiklubberne og foreningerne, hvis rammebetingelser er anderledes ydmyge. Det er ikke her, de mest veletablerede og kendte digtere optræder; til gengæld er disse arrangementer åbne for, at alle

kan byde ind, ligesom der er et større fokus på at etablere fællesskaber omkring oplæsningerne. Værterne søger aktivt at inkludere folk, og oplæsningsformerne lægger også i flere tilfælde selv op til det. Det så vi til arrangementerne afholdt på Løve's og Studenterhuset, og det viste sig også i de kanaler, som Coronadigte – Karantænetanker og Digtfix anvender, nemlig sociale medier, der giver mulighed for interaktion, uanset om den benyttes eller ej.

At dette er hovedtendenserne, betyder imidlertid ikke, at man ikke finder afvigelser fra og sprækker i billedet, og i denne bogs kapitler har det været vigtigt for os at få såvel bredden som brydningerne i beskrivelsen af digtoplæsningens former og fællesskaber frem. Mens kritikken og forskningens søgelys traditionelt har været rettet mod de trykte digtsamlinger og de etablerede fora, har vi ikke alene orienteret os mod poesiens mundtlige manifestationer i digtoplæsninger, men også inkluderet et bredt spektrum af oplæsningssteder, som normalt er gået under radaren. Herigennem har vi set, at digtoplæsninger stortrives på mange forskellige steder og i et væld af former og tilbyder såvel optrædende som publikum mulighed for at indgå i forskelligartede poetiske fællesskaber.

Igennem de seneste år har poesien manifesteret sig som en helt central genre, når det handler om at opleve litteratur live, og Lars Handesten har da også mere generelt beskrevet, hvordan den litterære institution i disse år er i forandring, idet det ikke kun er den officielt definerede litterære kultur med dens centrale institutioner og aktører, der har magt og betydning. Tværtimod er der kommet en lang række andre litterære institutioner til, som lever deres eget liv og med Handestens ord »orienterer sig efter andre koordinater end dem, som udstikkes af Det Danske Akademi, *Politiken*, Statens Kunstfond og P1« (Handesten, 2018, s. 45). Hertil regner han blandt andet internettets læsefællesskaber, Facebook og blogs, ligesom vi kan tilføje alternative fysiske scener som eksempelvis litteratur- og poesifestivaler samt poesiklubber. Alt sammen støtter det op om billedet af, at »der er ikke bare ét litterært centrum, men flere og forholdsvis selvstændige litterære delfelter med hver deres center« (ibid.).

At vi i denne bog har ført lyrikforskningen ad nye veje, betyder selvsagt ikke, at vi har fulgt poesien overalt, og at alle stier nu er kortlagt. Stående ved bogens afslutning vil vi derfor kaste et blik frem mod nogle af de projekter, det kunne være oplagt at etablere i forlængelse af vores undersøgelse af digtoplæsningens former og fællesskaber. Her kan man som det første nævne, at der er rig mulighed for at udvide forskningsfeltet ved at inkludere et større antal oplæsningssteder fra hele Norden og herunder også nogle af de oplæsningsarrangementer, som i deres grundforståelse er mere aktivistiske og eksempelvis etableres med sigte på at støtte udsatte grupper eller en given politisk sag. Hertil kommer, at det er oplagt at foretage mere omfattende både kvalitative og kvantitative undersøgelser af den funktion, digtoplæsninger har for de optrædende og publikum, og herigennem få et mere dækkende billede af aktørernes synspunkter.

Også hvad angår undersøgelsen af det begivenhedskulturelle felt, poesien har begivet sig ud i, er der grundlag for videre studier. Bogens fokus på en festival, en café, et studenterhus og fire forskellige netsteder kan udvides til studier af poesiens funktion på biblioteker, kulturhuse, skrivekurser og forfatterskoler, i bogklubber, TV- og radioprogrammer m.m. Endvidere behøver det ikke kun at dreje sig om poesi, men kan også inkludere litteratur og kunstneriske udtryksformer bredere betragtet. Der er i det hele taget et rigt potentiale i de analytiske og metodiske tilgange, vi har benyttet os af i denne bog, til at undersøge oplæsningspraksisser, hvor disse samarbejder med andre litterære, kunstneriske og kulturelle praksisser om såvel at stimulere publikums æstetiske oplevelse som at udvikle poesiens scener og begivenhedskulturen mere generelt. Litteraturen og herunder ikke mindst poesien markerer sig netop nu som en særdeles levende kunstform. Og det gør den i den dobbelte forstand, at den på én gang interesserer sig for de problematikker, der præger vores fælles virkelighed, og for at udfolde sig live. Både på fysiske og på digitale scener viser poesien sig som en erkendelses- og oplevelsesmæssigt appellerende og udfordrende kunstform. Det er lige præcis sådan, det skal være.